

Beschrijving van de werkplaats onderwijsonderzoek met als titel 'democratisering van kritisch denken'

© Werkplaats burgerschap, 2021

Democratie is samen verantwoordelijk zijn voor het samenleven, voor onszelf en voor elkaar. Dat iedereen medeverantwoordelijk is, betekent dat elke burger in staat moet zijn om mee te praten en mee te beslissen over hoe we leven, werken, problemen oplossen, voor elkaar zorgen, zaken regelen, ons organiseren, enzovoort. Medeverantwoordelijkheid kan niet zonder kritisch denken. Kritisch denken is daarom de kerncompetentie van democratisch burgerschap (Guérin, 2018; Ten Dam & Volman, 2004; Van der Ploeg, 1995). Het is belangrijk dat inderdaad *iedereen* het kan. Want kritisch denken is een voorwaarde voor eigenheid en zelfstandigheid in samen verantwoordelijk zijn. Als kritisch denken de kerncompetentie is van democratisch burgerschap, dan is democratisering van kritisch denken kerntaak van beroepsonderwijs.

Daarom wordt in de Burgerschapsagenda MBO aandacht gevraagd voor kritisch denken (MBO Raad, 2017). De Werkplaats vertaalt dit in de praktijk. Onderzoek van het practoraat Burgerschap van ROC van Twente laat zien dat het belangrijk is kritisch denken in het curriculum te verankeren. Ervaringen van het Expertisecentrum Kritisch denken (ECKD) van ROC Midden Nederland (MN) leren dat docenten handelingsverlegen zijn in dit opzicht. Voorts blijkt dat in het beroepsonderwijs kritisch denken geen prioriteit heeft en dat het ontbreekt aan de nodige onderwijskundige know-how (Heijltjes, 2014; Petit & Verheijen, 2015). Het mbo mist een integrale, doordachte en praktische visie op dit alles. De Werkplaats werkt aan zo'n visie en aan vertaling ervan in onderwijsactiviteiten, leerlijnen, toetstaken en assessment-tools.

De Werkplaats richt een duurzame 'professionele leergemeenschap' in waarin verschillende soorten expertise elkaar bevruchten, die van mbo-docenten (Nederlands, Burgerschap en vakdocenten) en die van onderzoekers van practoraat burgerschap van ROC van Twente, ECKD van MN, het lectoraat Normatieve Professionalisering van de Hogeschool Utrecht en twee universiteiten. Ook studenten en externe partners brengen praktijkexpertise in. In co-creatie werken de partners aan de visie en de vertaling in onderwijsactiviteiten, leerlijnen, toetstaken en assessment-tools. Alles wordt stapsgewijs en geduldig ontwikkeld, voor alle niveaus in het mbo. Iedere stap wordt meteen getoetst in de onderwijspraktijk. Dit levert input voor verdere ontwikkeling. De cyclische benadering zorgt voor een onderbouwde, beproefde en praktische visie en aanpak.

Met mbo-docenten wordt intussen nagegaan welke professionalisering ze nodig hebben om kritisch denken te implementeren in het onderwijsprogramma en hun eigen docentgedrag. Ook het professionaliseren van collega's en de organisatie wordt meegenomen. Professionalisering moet sterk verbonden zijn met de eigen praktijk en mogelijkheden bevatten tot experimenteren en gelegenheid bieden tot zowel gezamenlijke als individuele reflectie (Van Driel & Berry, 2012). Zo ontstaat een praktijknabije en effectief rijke context voor het leren van docenten (o.a. Boschman, McKenney, Pieters, & Voogt, 2016). Zelf participeren in ontwerponderzoek draagt bij aan het onderzoeksmatige handelen van docenten. Deelname in ontwerpactiviteiten heeft bovendien positieve effecten op de motivatie van docenten om zelf onderwijs te vernieuwen en in hun onderwijspraktijk uit te voeren (Cviko, McKenney, & Voogt, 2014).

Mbo-docenten als mede-ontwikkelaars en mede-onderzoekers

De primaire doelstelling van de Werkplaats is verbetering van de eigen praktijk middels gezamenlijk werken aan visie en onderwijsproducten op basis van directe uitwisseling tussen universitaire onderzoekers, lerarenopleiders, mbo-docenten, studenten, bedrijven, het practoraat en het ECKD. Co-creatie gebeurt in een 'professionele leergemeenschap'. Het is leren op de werkplek met collega's en anderen waarbij fysiek en online contact is (Wassink, 2011). Werkplekieren en gelijkwaardige inbreng van deelnemers is gunstig voor professionalisering (De Laat, 2006; Katz, 2007). Binnen de Werkplaats zijn docenten co-ontwerper en mede-onderzoeker en dus mede-eigenaar van de onderwijsontwikkeling en de ontwikkeling van de Werkplaats.

Studenten en bedrijven

Studenten en bedrijven worden betrokken bij het ontwerpen, uitproberen en evalueren van de visie en de praktische vertaling.

Culturen overbruggen

Het taalgebruik van wetenschappers is niet altijd begrijpelijk voor de onderwijspraktijk. In de werkbijeenkomsten is aandacht voor vertaling en toepassing van wetenschappelijke kennis naar de praktijk en vice versa.

De werkplaats onderwijsonderzoek staat onder leiding van dr. Laurence Guérin. Het kernteam van de werkplaats bestaat uit:

Naam	Rol	Organisatie
Dr. Laurence Guérin	Projectleider	ROC van Twente
Laura Martens	Projectcoördinator	ROC Midden Nederland
Michiel Waltman	Onderzoeker	ROC van Twente en CITO
Dr. Anouk Zuurmond	Dot-begeleidster & professionaliseringsactiviteiten	Rijksuniversiteit Groningen
Karin Vermeulen	Dot-begeleidster & secretaris	ROC van Twente
Klaas Bosma	Dot-begeleider	ROC van Twente
Daan van Riet	Inhoudelijk adviseur & onderzoeker	Hogeschool Utrecht
Dr. Piet van der Ploeg	Inhoudelijk adviseur & onderzoeker	Rijksuniversiteit Groningen
Prof. dr. Susan McKenney	Adviseur van dot-begeleiders en onderzoek	Universiteit Twente
Dr. Erik Roelofs	Toetsdeskundige	CITO

Aan dit project werk(t)en docenten Nederlands en burgerschap mee, alsmede docenten die beroepsgerichte vakken geven. Te weten:

ROC van Twente: Anouk van Oorschot Eveline Olde Dubbelink Lidy Winters – Alkema Peter Dinter Joris Poffers	ROC Midden Nederland: Mario de Jong Reinhilde Duyverman Johan Beije Ilse Hoffman Michel van Dalen
---	--

Kübra Gögen Mark Tijhuis Lilian Boonstra Bart Eugelink	Marc Visscher Maurice Belmer Mirjam Kruger Sam ten Brink Thea Parren
---	--

De werkplaats wordt mede gesubsidieerd door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. Zie voor een link naar hun publicatie: <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten-vinden/?projectid=40.5.18625.111-democratisering-van-kritisch-denken>

Verwijzingen:

Boschman, F., McKenney, S., Pieters, J. & Voogt, J. (2016). Exploring the role of content knowledge in teacher design conversations. *Journal of Computer Assisted Learning*, 3(2), 157-169. DOI: 10.1111/jcal.12124.

Cviko, A., McKenney, S. & Voogt, J. (2014). Teacher roles in designing technology-rich learning activities for early literacy: A cross-case analysis. *Computers & Education*, 72, 68-79.

Guérin, L.J.F. (2018). *Group problem solving as citizenship education*. Deventer: Saxion University Press, Progressive Education.

Heijltjes, A.E.G. (2014). Cultivating critical thinking: The effects of instructions on economics students' reasoning. Erasmus University Rotterdam. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/50418>

Katz, S. & L. Earl (2007). Creating New Knowledge: Evaluating Networked Learning Communities. Education Canada, vol. 47, issue 1 (01 12).

Laat, M.F. de (2006). Networked learning. Universiteit Utrecht, Utrecht, The Netherlands.

MBO-raad. (2017). Burgerschapsagenda mbo 2017-2021. Een impuls voor burgerschapsonderwijs. (z.p.): MBO-raad.

Petit, R. & Verheijen, E. (2015). Toegerust voor de toekomst: Aandacht voor kritische denkvaardigheden in het mbo. Ecbo

Ten Dam, G. T. M., & Volman, M. L. L. (2004). Critical thinking as a citizenship competence: teaching strategies. *Learning and Instruction*, 14(4), 359-379. DOI: 10.1016/j.learninstruc.2004.01.005

Van der Ploeg, P.A. (1995). *Politiek en opvoeding in de overlegdemocratie*. Baarn: Intro.

Van Driel, J. H., & Berry, A. (2012). Teacher professional development focusing on pedagogical content knowledge. *Educational Researcher*, 41(1), 26-28.

Wassink, H., & Goes-Daniëls, M. (2011). Een vliegende start voor netwerkleren. *Opleiding en Ontwikkeling*, 2, 45-50.